

ผู้นำเชิงจิตวิญญาณแบบนางออง ซาน ซูจี Spiritual Leader “Aung San Suu Kyi”

นาวาอากาศเอกหญิง ดร.ชญาดา เข็มเพชร*

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาคุณลักษณะผู้นำของนางออง ซาน ซูจี โดยใช้ทฤษฎีผู้นำเชิงจิตวิญญาณเป็นทฤษฎีหลักในการอ้างอิง จากการสื่อผ่านภาพยนตร์เรื่อง The Lady 2) เพื่อแสดงความสำคัญของผู้นำเชิงจิตวิญญาณในการนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท ทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษา ผ่านการสื่อความหมายในรูปแบบของการพูด การเขียน การปฏิบัติ พฤติกรรมและอากัปกิริยาต่าง ๆ

ผลการศึกษาพบว่า

1) นางออง ซาน ซูจี มีคุณลักษณะผู้นำตามทฤษฎีผู้นำเชิงจิตวิญญาณ ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์ 2) การมุ่งประโยชน์เพื่อผู้อื่น ประกอบด้วย (1) การให้อภัย (2) ความเมตตา (3) การยึดหลักความถูกต้องดีงาม (4) ความเห็นอกเห็นใจ/ความกรุณา (5) ความซื่อสัตย์สุจริต (6) ความอดทนอดกลั้น (7) ความกล้าหาญ (8) ความน่าเชื่อถือน่าวางใจ และ (9) ความนอบน้อม และ 3) การสร้างความหวังความศรัทธาให้กับผู้ตาม

2) คุณลักษณะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของนางออง ซาน ซูจี เป็นส่วนสำคัญในการนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย นั่นคือการต่อสู้เพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา

คำสำคัญ : ผู้นำ, ต้นแบบ, จิตวิญญาณ, ออง ซาน ซูจี

* นายทหารปฏิบัติการประจำกองบัญชาการ กองทัพอากาศ

Abstract

The objectives of this article are: 1) to study the leadership of Aung San Suu Kyi using Spiritual Leadership Theory through film “The Lady” 2) to demonstrate how a spiritual leader achieve her/his goals. The data were analyzed by using textual analysis of both verbal and non-verbal communication. The findings are as follow :

1) The spiritual side of leadership qualities shown by Aung San Suu Kyi include: 1.Vision 2.Altruistic love associated with forgiveness, kindness, integrity, empathy/compassion, honesty, patience, courage, trust, loyalty and humility, and 3) The ability to bring hope and faith to her followers.

2) Aung San Suu Kyi is an example of a spiritual leader who has successfully led her organization to achieve its goals, i.e. the struggles for democracy in the Republic of the Union of Myanmar.

1. บทนำ

นางออง ซาน ซูจี เกิดเมื่อวันที่ 19 มิถุนายน พ.ศ. 2488 เป็นบุตรสาวคนสุดท้องของ นายพลอู ออง ซานและนางดอร์จีนจี สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาปรัชญา การเมือง และ เศรษฐศาสตร์ที่ St.Hugh’s College, University of Oxford ประเทศอังกฤษ และระดับปริญญา เอกที่ School of Oriental and African Studies (SOAS), University of London ประเทศ อังกฤษ สมรสกับ ศ.ดร. ไมเคิล อริส ชาวอังกฤษ และเป็นแม่ของลูก ๆ ที่น่ารักสองคน คืออเล็ก ซานเดอร์และคิม

นางออง ซาน ซูจี ได้ชื่อว่าเป็นสตรีที่เป็นเสมือนตัวแทนผู้นำแห่งจิตวิญญาณของเสรีชน² จากการเป็นผู้นำในการเรียกร้องประชาธิปไตยท่ามกลางสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งทางการเมือง อย่างรุนแรงและยาวนานของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา และเป็นเจ้าของรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพเมื่อปี พ.ศ. 2534³ นางออง ซาน ซูจี เป็นผู้ที่เลื่อมใสในพุทธศาสนาและเน้นย้ำอยู่เสมอ

²ข่าวทั่วไป, ประวัติ ออง ซาน ซูจี กับ 12 เรื่องน่ารู้ของดอกไม้เหล็กแห่งเมียนมา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://highlight.kapook.com/view/129056> [8 มกราคม 2559].

³Aung San Suu Kyi, The 1991 Nobel Peace Prize Laureate Nobel Lecture (Oslo, June 16, 2012) [online]. From: <http://nobelpeaceprize.org/en>. [15 January 2016].

เวลาที่แสดงความเห็นทางการเมืองว่า สำหรับเธอนั้นการต่อสู้กับระบอบที่อยู่ติดธรรมกับการเอาชนะกิเลสตัณหาเป็นเรื่องเดียวกัน เธอเคยให้สัมภาษณ์ว่าเหตุผลที่เธอมักจะเน้นย้ำประเด็นที่เกี่ยวกับพุทธศาสนายู่เสมอเวลาที่ปราศรัยคือ “การเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับผู้คน และคุณไม่อาจแยกผู้คนออกจากคุณค่าทางจิตวิญญาณของพวกเขาได้”⁴ เธอมองว่าการเคลื่อนไหวและการเรียกร้องเพื่อประชาธิปไตยของเธอ คือการเข้าไปมีส่วนร่วมกับสังคมในเชิงจิตวิญญาณ⁵ หรืออาจเรียกว่าเป็นการปฏิวัติของจิตวิญญาณ (Revolution of Spirit)⁶ องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) หรือยูเนสโก (UNESCO) ได้ประกาศให้เธอเป็น “สัญลักษณ์แห่งการต่อต้านการกดขี่โดยสันติ” เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2545 และเรื่องราวส่วนหนึ่งในชีวิตที่มีความผกผันหลังจากกลับสู่แผ่นดินบ้านเกิดในช่วงปี พ.ศ. 2531 ของนางออง ซาน ซูจี ได้ถูกนำมาสร้างและนำเสนอผ่านทางภาพยนตร์เรื่อง “The Lady”

การนำเสนอบทวิเคราะห์คุณลักษณะผู้นำของนางออง ซาน ซูจี จากภาพยนตร์ เรื่อง “The Lady” เกิดขึ้นบนแนวคิดที่ว่าภาพยนตร์คือเอกสารที่มีคุณค่าชนิดหนึ่งเสมือนงานประพันธ์ประเภทอื่น มีความแตกต่างเพียงกลวิธีในการนำเสนอ ข้อดีของภาพยนตร์คือมีความน่าสนใจในการติดตามและสามารถสะท้อนผ่านการสื่อความหมายในรูปของเนื้อความ (Text) ทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษา⁷ สามารถวิเคราะห์ด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อความ (Textual Analysis) ตามระเบียบวิธีวิจัย ส่วนข้อเสียคืออาจมีข้อจำกัดด้านข้อมูลในการวิเคราะห์ และห้วงเวลาที่ปรากฏในภาพยนตร์อาจไม่ทันสมัย อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนได้ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมบางส่วนเพื่อความสมบูรณ์ของเนื้อหาจากเอกสารและตำราที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เพื่อนำเสนอผลการศึกษาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการแสดงคุณลักษณะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของนางออง ซาน ซูจี และแสดงถึงความสำคัญของผู้นำเชิงจิตวิญญาณในการนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย

⁴Aung San Suu Kyi and Alan Clements, *The Voice of Hope*, (New York: SevenStories, 1997), p. 39.

⁵Laura Kittel, “Healing heart and mind: the pursuit of human rights in Engaged Buddhism as exemplified by Aung San Suu Kyi and the Dalai Lama,” *The International Journal of Human Rights*, 15:6 (2011): 916.

⁶Stephen McCarthy, “The Buddhist Political Rhetoric of Aung San Suu Kyi” *Contemporary Buddhism*, Vol. 5 No. 2, (2004): 73.

⁷องอาจ สิงห์ลำพอง, “การอภิปรายความการสื่อสารทางการเมืองจากภาพยนตร์อิงประวัติศาสตร์ไทย เรื่อง ตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช”, *วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิต*, ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2556) : 15-18.

ภาพที่ 1 ภาพนางอองซาน ซูจี

2. เรื่องย่อภาพยนตร์ The Lady

The Lady เป็นภาพยนตร์เรื่องแรกที่น่าเสนอเรื่องราวชีวิตของนางออง ซาน ซูจี สู่สายตาของชาวโลก ถึงแม้ว่าเนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็นมุมที่เสนอเรื่องราวความรัก ความเสียสละของเธอและครอบครัวมากกว่าการต่อสู้ทางการเมือง แต่ภาพยนตร์เรื่อง The Lady ก็สามารถสื่อให้เห็นความเป็นผู้นำเชิงจิตวิญญาณของ นางออง ซาน ซูจี ได้อย่างสมบูรณ์ “คุณไม่เข้าไปยุ่งกับการเมือง แต่การเมืองจะเข้ามาอยู่กับคุณ... You may not think about politics but politics thinks about you.”⁸ คำพูดนี้นางออง ซาน ซูจี พูดกับทหารคนหนึ่งที่เขาพยายามเธอรระหว่างถูกกักบริเวณภายในบ้านพักส่วนตัว และดูเหมือนจะเป็นการสะท้อนถึงชีวิตของเธอได้เป็นอย่างดี

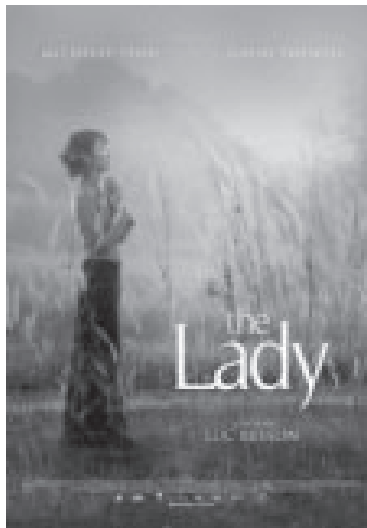
ฉากเปิดภาพยนตร์เรื่องนี้เป็นภาพอันงดงามครั้งเก่าก่อนของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา และภาพการแสดงออกซึ่งความรักความผูกพันระหว่างบิดาและบุตรสาวนั่นคือนายพลอู อองซาน และนางออง ซาน ซูจีในวัยเด็ก ต่อด้วยฉากสะท้อนอารมณ์ผู้ชม นั่นคือการสังหารนายพลอู อองซาน อย่างอุกอาจกลางเมืองย่างกุ้ง หลังจากนั้นภาพยนตร์ได้กลับไปนำเสนอเรื่องราวชีวิตอันสุขสงบของนางออง ซาน ซูจีที่พักอาศัยอยู่กับครอบครัวในประเทศอังกฤษ โดยไม่มีท่าทีที่สื่อให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ทางการเมืองในสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า จนกระทั่ง ปี พ.ศ. 2531 เหตุการณ์ในชีวิตของเธอได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง เมื่อเธอเดินทางกลับบ้านเกิด... สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา

การกลับเข้ามาในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาของนางออง ซาน ซูจี มีจุดประสงค์เพื่อมาดูแลแม่ของเธอที่ป่วยหนัก แต่ด้วยสถานะการเป็นบุตรสาวของนายพลอู อองซาน ทำให้เธอถูกจับตามองจากรัฐบาลทหารพม่า และประกอบกับประชาชนชาวเมียนมาเองเกิดความหวังและ

⁸เป็นคำพูดของนายพลอู อองซาน บิดาของนางออง ซาน ซูจี.

ขอร้องไห้ นางออง ซาน ซูจี มาเป็นผู้นำกลุ่มในการต่อสู้เรียกร้องประชาธิปไตย การกดดันทั้งจากฝ่ายประชาชนและฝ่ายรัฐบาลทหาร ประกอบกับภาพอันโหดร้ายที่รัฐบาลทหารกระทำต่อนักศึกษาและประชาชนชาวเมียนมาที่เธอประสบด้วยสายตาตนเอง ส่งผลให้นางออง ซาน ซูจี ไม่อาจหลีกเลี่ยงการตอบตกลงเป็นผู้นำการต่อสู้เพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยในที่สุด

สิ่งที่ The Lady นำเสนอ คือความรู้สึกของนางออง ซาน ซูจี และความสำคัญของสถาบันครอบครัว การแสดงออกซึ่งความรัก ความเข้าใจ การให้กำลังใจ ตลอดจนการดูแลซึ่งกันและกัน หลังจากภาพยนตร์จบลง ผู้ชมจะรู้สึกซาบซึ้งและเข้าใจถึงเบื้องหลังความสำเร็จของผู้นำเชิงจิตวิญญาณระดับโลกอย่างนางออง ซาน ซูจี ซึ่งนอกจากคุณลักษณะความเป็นผู้นำในตัวเองแล้ว สิ่งที่สำคัญอย่างมากสำหรับผู้นำสตรีท่านนี้คือคู่ชีวิตและครอบครัวที่ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือสนับสนุนมาโดยตลอดแม้กระทั่งในห้วงสุดท้ายของชีวิต และทำให้เราทราบว่าการเรียกร้องประชาธิปไตยของเมียนมานั้นต้องอาศัยความเสียสละมากมายเพียงใด ทั้งจากตัวผู้นำเอง คือนางออง ซาน ซูจี ครอบครัว สถาบันทางศาสนา ตลอดจนผู้ตามอันหมายถึงประชาชนชาวเมียนมาทั้งปวง

ภาพที่ 2 ใบปิดภาพยนตร์ เรื่อง The Lady

3. คุณลักษณะนางออง ซาน ซูจี ตามทฤษฎีผู้นำเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual Leader Theory) จากภาพยนตร์ เรื่อง The Lady

ผู้นำเชิงจิตวิญญาณเป็นผู้นำที่มีลักษณะเด่นเรื่องค่านิยม ทศนคติ และพฤติกรรม สามารถกระตุ้นแรงขับเคลื่อนภายใน (Intrinsic Motivation) ของผู้ตาม ส่งผลให้ทั้งผู้นำและผู้ตามมีจิตวิญญาณร่วมกันในการสร้างคุณค่าของความเป็นมนุษย์ และสร้างความผูกพันในการ

มุ่งสู่เป้าหมายร่วมกัน คุณลักษณะของผู้นำเชิงจิตวิญญาณ (Qualities of Spiritual Leadership)⁹ 3 คุณลักษณะหลัก ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์ ประกอบด้วย การสื่อสารกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่สำคัญ การวิเคราะห์เป้าหมายและกำหนดวิธีการมุ่งไปให้ถึง การสะท้อนถึงความมุ่งมั่นและการสร้างมาตรฐานแห่งความเป็นเลิศ 2) การมุ่งประโยชน์เพื่อผู้อื่น (Altruistic Love) ประกอบด้วย การให้อภัย ความเมตตา การยึดหลักความถูกต้องดีงาม ความเห็นอกเห็นใจ/ความกรุณา ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทนอดกลั้น ความกล้าหาญ ความน่าเชื่อถือที่น่าวางใจ และความนอบน้อม และ 3) การสร้างความหวัง/ความศรัทธาให้กับผู้ตาม (Hope/Faith) ประกอบด้วย ความอดทน ความมุ่งมั่น การทำในสิ่งที่ต้องทำ ความยืดหยุ่น และการบรรลุเป้าหมาย นางออง ซาน ซูจี ได้แสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะที่มีอยู่ตามองค์ประกอบดังกล่าว จากภาพยนตร์ เรื่อง The Lady ได้ดังนี้

3.1 วิสัยทัศน์ (Vision)

ภาพยนตร์เรื่อง The Lady แสดงให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ของนางออง ซาน ซูจี ผ่านการใช้ศิลปะของการพูดจูงใจในหลายฉาก เช่น ในฉากที่นางออง ซาน ซูจี ปราศรัยกับผู้สนับสนุนหลังจากที่ตัดสินใจเข้าร่วมการเรียกร้องประชาธิปไตย ณ บริเวณลานใกล้กับเจดีย์ชเวดากอง ซึ่งเป็นฉากสำคัญ แสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้นำเชิงจิตวิญญาณของนางออง ซาน ซูจีอย่างเด่นชัดจากผู้หญิงที่ไม่เคยปราศรัยและไม่เคยมีบทบาททางการเมือง มีห้วงวิตถกและกังวลในการพูดต่อหน้าประชาชนนับล้านที่รอฟังการปราศรัย แต่เธอก็ผ่านการทดสอบครั้งนั้นด้วยการเริ่มต้นกล่าวว่า

“ที่พวกเรามารวมตัวกัน ณ ที่นี้ ก็เพื่อแสดงให้เห็นถึงเจตนาของประชาชน เพื่อแสดงให้เห็นว่าประเทศชาติเรามีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย...”¹⁰

คำพูดนี้ของนางออง ซาน ซูจี แสดงให้เห็นถึงการสื่อสารกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญ (Broad appeal to key stakeholders) นั่นก็คือประชาชนชาวเมียนมาที่มีความต้องการระบอบประชาธิปไตย การสื่อสารนี้ได้ผลและเปี่ยมไปด้วยพลังที่สามารถสัมผัสได้ทั้งจากน้ำเสียงและอากัปกริยาที่แสดงถึงความมุ่งมั่น และในช่วงท้ายนางออง ซาน ซูจี ได้กล่าวคำพูดที่เป็นการสะท้อนถึงความมุ่งมั่น (Reflects high ideals) และการสร้างมาตรฐานแห่งความเป็นเลิศ (Establishes a standard of excellence) ตลอดจนเป็นการวิเคราะห์เป้าหมายและวิธีการมุ่งไปให้ถึง (Defines the destination and journey) ได้อย่างชัดเจน ความว่า

⁹ Louis W. Fry & Laura L. Matherly, “Spiritual Leadership and Organizational Performance: An Exploratory Study”, (Central Texas: Tarleton State University, 2003), p.2 (Mimeographed).

¹⁰ The Lady นาที่ 0: 36: 24.

“พ่อของดิฉันทำงานและเสียสละทุกอย่างที่ท่านมี จุดมุ่งหมายเพื่อจะสร้างความเจริญให้กับการเมืองพม่า และสิ่งสุดท้ายที่พ่อมอบให้คือการสละชีพเพื่อชาติ ดังนั้นดิฉันในฐานะลูกสาวของพ่อจึงมีอาจทำเป็นนิงเฉยทนดูต่อไปได้อีกต่อหลายๆเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น... เป้าหมายที่เราปรารถนาอยู่เบื้องหน้าเราแล้ว เราทุกคนจึงขอประกาศเรียกร้องให้มีการจัดการเลือกตั้งอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรมโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้...และเราจะรวมกันเป็นหนึ่งเดินไปสู่จุดหมายด้วยกัน”¹¹

3.2 การมุ่งประโยชน์เพื่อผู้อื่น (Altruistic Love)

การมุ่งประโยชน์เพื่อผู้อื่นอันเป็นคุณสมบัติที่แสดงถึงความไม่เห็นแก่ตัวตามทฤษฎีผู้นำเชิงจิตวิญญาณนั้น ผู้เขียนขอยกตัวอย่างคุณลักษณะดังกล่าวของนางออง ซาน ซูจี พอสังเขป ดังนี้

1) การให้อภัย (Forgiveness) และ ความเมตตา (Kindness)

ภาพยนตร์เรื่องนี้มีฉากที่แสดงให้เห็นถึงความเมตตาและการให้อภัยของนางออง ซาน ซูจี ที่มีต่อทหารชั้นผู้น้อยที่มาเฝ้าเธอในช่วงที่ถูกกักบริเวณในบ้านของตัวเองด้วยท่าทีที่ไม่เป็นมิตรและข่มขู่คุกคาม โดยที่ในจำนวนทหารที่ผลัดเปลี่ยนกันมาเฝ้านั้นมีอยู่หนึ่งคนที่ภาพยนตร์สื่อให้เห็นถึงความเมตตาของเธอ ทหารผู้นี้ในฉากแรกๆมีท่าทีที่ไม่เป็นมิตรและไม่รู้จักแม้กระทั่งคำว่า “ดนตรี” เมื่อได้ยินเสียงเปียโนจากการเล่นของนางออง ซาน ซูจี เป็นครั้งแรกในชีวิต และเป็นผู้ที่ไม่ยอมให้เธอพบผู้สนับสนุนที่หน้าบ้านในวันประกาศผลการเลือกตั้งทั่วประเทศที่พรรค NLD ได้รับชัยชนะอย่างท่วมท้น แต่นางออง ซาน ซูจีไม่ถือโกรธแต่กลับให้อภัยและแสดงความเมตตาด้วยการสอนให้ทหารผู้นี้เข้าใจคำขวัญและคำพูดให้กำลังใจต่าง ๆ ที่เธอเขียนไว้เตือนใจในบ้านพัก ความหมายที่สื่อคือการให้อภัยทหารชั้นผู้น้อยที่ปฏิบัติตามคำสั่งผู้บังคับบัญชาตนเอง

ภาพที่ 3 ทหารพม่ากับครั้งแรกที่ได้ยินเสียงเปียโน¹²

¹¹ The Lady นาทีที่ 0: 37: 54.

¹² The Lady นาทีที่ 1: 22: 07.

2) การยึดหลักความถูกต้องดีงาม (Integrity)

นับแต่วันแรกที่เหยียบแผ่นดินแม่ของนางออง ซาน ซูจี ข้อความ “Love The Mother Land” หรือ “รักแผ่นดินแม่” ที่เธอเห็นบนอาคารด้านหน้าโรงพยาบาลเป็นสิ่งทีกระตุ้นให้ตระหนักว่าเธอควรจะทำอะไรให้กับบ้านเกิดเมืองนอนของตัวเอง การปกครองโดยเผด็จการทางทหารมาอย่างยาวนาน ส่งผลให้สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาอยู่ในสภาพที่ล้าหลังเป็นอย่างมาก ในฉากที่นางดอร์ซิ่นจี มารดาของนางออง ซาน ซูจี ถึงแก่อนิจกรรม พิธีศพของนางดอร์ซิ่นจีทำให้เกิดภาพประชาชนชาวเมียนมาจำนวนมากกว่าหนึ่งแสนคนได้ออกจากบ้านเรือนไปร่วมแสดงความอาลัยในพิธี ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้รับความสะดวกและถูกขัดขวางทุกวิถีทางจากรัฐบาลทหารพม่า ปราบปรามการนี้แสดงให้เห็นถึงความรักความผูกพัน และการให้ความสำคัญของประชาชนชาวเมียนมาที่มีต่อครอบครัวของนางออง ซาน ซูจี บ่งบอกถึงความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของนางออง ซาน ซูจี อย่างแท้จริง ส่งผลให้ผู้นำรัฐบาลทหารพม่าในขณะนั้นเกิดความหวั่นวิตกและตัดสินใจส่งนายพลท่านหนึ่งเป็นผู้แทนไปเจรจากับนางออง ซาน ซูจี กลับประเทศอังกฤษ แต่นางออง ซาน ซูจี กลับปฏิเสธและกล่าวว่า “*ตราบเท่าที่มีชีวิต หน้าทีของดิฉันยังคงมีอยู่ในเมียนมาและจะลงแข่งขันในการเลือกตั้งครั้งนี้*”¹³ และกล่าวทิ้งท้ายว่า “*เมื่อกลับไปแล้ว ปรบกวท่านนายพลช่วยจัดการเลือกตั้งให้เร็วที่สุด*”¹⁴ คำพูดนี้แสดงให้เห็นถึงการยึดหลักความถูกต้องและหน้าที่ที่มีต่อประเทศชาติ ทั้ง ๆ ที่นายพลผู้มาเจรจายยายามหว่านล้อมและยกจุดอ่อนของเธอ คือการทำหน้าที่ของแม่ในการดูแลบุตรชายวัยรุ่นมากแล้วโน้มน้าว แต่เธอก็ยังยืนหยัดมั่นคงในเจตนารมณ์เดิมในการเดินทางหน้าเป็นผู้นำระบอบประชาธิปไตยมาสู่ประเทศ

ช่วงท้ายของภาพยนตร์ ศ.ดร.ไมเคิล อริส สามีของนางออง ซาน ซูจี ล้มป่วยด้วยโรคมะเร็ง ในขณะนั้นเขาพำนักอยู่ในบ้านที่ประเทศอังกฤษเพียงลำพัง เขาพยายามขอวีซ่าในการเดินทางเข้าสู่เมียนมาเพื่อมาอยู่กับภรรยา รัฐบาลทหารพม่ากลับใช้โอกาสนี้ในการกดดันนางออง ซาน ซูจี ด้วยการไม่ยอมออกวีซ่าให้ แต่ยื่นข้อเสนอให้เธอเดินทางออกนอกประเทศเพื่อไปเยี่ยมสามีที่ประเทศอังกฤษแทน โดยยื่นข้อเสนอว่า “*แน่นอนว่าภรรยาคงอยากอยู่เคียงข้างสามีที่เจ็บป่วย ผมเสนอให้คุณกลับบ้านทันที คุณมีอิสระที่จะเลือก จะเลือกสามีและลูก ๆ หรือประเทศชาติ*”¹⁵ ห้วงเวลานั้นนางออง ซาน ซูจีต้องตกอยู่ในสภาวะที่ยากลำบากอย่างยิ่งในการตัดสินใจระหว่างการไปเยี่ยมสามีที่ป่วยหนักที่ประเทศอังกฤษ ซึ่งแน่นอนว่าหลังจากนั้นคงไม่มีโอกาสกลับเข้ามาในเมียนมาได้อีก กับหน้าที่รับผิดชอบต่อความหวังของคนทั้งชาติที่ฝากไว้กับเธอในการเรียกร้องระบอบประชาธิปไตย ในที่สุดนางออง ซาน ซูจี เลือกที่จะอยู่ในเมียนมาต่อไปด้วยความเสียสละ

¹³ The Lady นาทีที่ 0: 52: 40.

¹⁴ The Lady นาทีที่ 0: 52: 58.

¹⁵ The Lady นาทีที่ 1: 58: 41.

และความเห็นพ้องต้องกันกับสามีของเธอว่า หากเธอกลับประเทศอังกฤษเท่ากับว่าชีวิตและการเสียสละที่ผ่านมาทั้งของเธอ ของครอบครัวและของประชาชนชาวเมียนมาทั้งหมดที่สูญเสียชีวิตไปต้องเสียเปล่า เธอจำเป็นต้องเลือกประเทศชาติ ทั้ง ๆ ที่มีความเศร้าเสียใจอย่างที่สุด ศ.ดร.ไมเคิล อริสถึงแก่นิจกรรมในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2542 ซึ่งในวันนั้นเป็นวันครบรอบวันเกิดปีที่ 53 ของเขาพอดี ฉากนี้ผู้ชมจะรู้สึกสะเทือนใจและรับรู้ได้ถึงความโศกเศร้าเสียใจอย่างถึงที่สุดของนางออง ซาน ซูจี ในการที่สามีอันเป็นที่รักต้องจากไปก่อนวัยอันควร โดยเธอไม่มีโอกาสแม้แต่จะได้อยู่เคียงข้าง¹⁶

3) ความเห็นอกเห็นใจ (Empathy/compassion)

ช่วงแรกของภาพยนตร์ระหว่างการเฝ้าไข้มารดาในโรงพยาบาล นางออง ซาน ซูจี ได้เห็นภาพเหตุการณ์ความรุนแรงที่รัฐบาลในขณะนั้นกระทำต่อนักศึกษาและประชาชนต่อหน้าต่อตาของเธอ ด้วยการบุกเข้ามาในโรงพยาบาลที่มารดาของเธอรักษาตัวอยู่ ภาพยนตร์แสดงให้เห็นภาพความโหดร้ายด้วยการยิงผู้บริสุทธิ์ นักศึกษา หรือยิงแม่แต่แพทย์ที่พยายามเข้าช่วยเหลือผู้บาดเจ็บ ฉากนี้มีเชลล์ โห่ยว ผู้แสดงเป็นนางออง ซาน ซูจี สามารถถ่ายทอดอารมณ์และความรู้สึกผ่านสีหน้าท่าทางได้อย่างยอดเยี่ยม

ภาพที่ 4 ผู้ได้รับบาดเจ็บจากการเรียกร้องประชาธิปไตยด้านหน้าโรงพยาบาล¹⁷

สิ่งที่สะท้อนสะท้อนความรู้สึกของเธออย่างมากคือ การที่กลุ่มผู้เรียกร้องประชาธิปไตยด้านหน้าโรงพยาบาลถือภาพของนายพลอู อองซาน ไว้นมือ ประคองเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นพลังให้พวกเขา

¹⁶ The Lady นาที่ที่ 2: 04: 25.

¹⁷ The Lady นาที่ที่ 0: 18: 24.

ภาพที่ 5 ผู้เรียกร้องประชาธิปไตยถือภาพนายพลอู ออง ซาน¹⁸

4) ความอดทนอดกลั้น (Patience)

นับจากนางออง ซาน ซูจี ประกาศตัวเป็นเลขาธิการพรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย (National League for Democracy: NLD) และพรรคได้ออกแถลงการณ์ฉบับแรก สถานการณ์ทางการเมืองในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา สถานการณ์ก็มีการเปลี่ยนแปลงและส่อไปในทางที่รุนแรงมากขึ้นตามลำดับ นายพลเนวินมีความไม่พอใจนางออง ซาน ซูจี อย่างมาก และได้ออกคำสั่งให้นายพลเส่งรวินไป “จัดการ” โดยการส่งกำลังทหารพร้อมอาวุธครบมือบุกบ้านของนางออง ซาน ซูจี เพื่อแจ้งการยกเลิกวีซ่าของ ศ.ดร.ไมเคิล อริส และบังคับให้เขากลับประเทศอังกฤษภายในคืนนั้น ช่วงเวลาอันวิกฤตขณะนั้น คนในพรรคที่อยู่ในบ้านของเธอต่างพากันชักอาวุธปืนเพื่อเตรียมต่อสู้ แต่นางออง ซาน ซูจีได้ห้ามไว้และกล่าวว่า “เราต้องอดทน เราจะไม่ใช่ความรุนแรงไม่ว่าจะกรณีใด ๆ”¹⁹ ทำให้ไม่เกิดเหตุการณ์รุนแรงและศ.ดร.ไมเคิล อริส จำต้องเดินทางกลับประเทศอังกฤษ

รัฐบาลทหารเมียนมาในขณะนั้นใช้ทุกวิถีในการบีบให้นางออง ซาน ซูจี ล้มเลิกความตั้งใจในการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย เธอต้องใช้ความเข้มแข็งและความอดทนอดกลั้นอย่างมากโดยเฉพาะเวลาการหาเสียงก่อนการเลือกตั้ง ด้วยสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมามีชนกลุ่มน้อยอยู่หลายเผ่าและอาศัยอยู่ในถิ่นที่ทุรกันดาร ในการไปหาเสียงกับชนกลุ่มน้อยเหล่านั้นต้องเดินทางขึ้นเขาอย่างยากลำบาก นางออง ซาน ซูจีต้องใช้กำลังกายและกำลังใจอย่างมาก จนกระทั่งแม้แต่วะลามารดาถึงแก่กรรม เธอก็ไม่มีโอกาสได้อยู่กับมารดาในวาระสุดท้ายของชีวิต²⁰

¹⁸ The Lady นาทีที่ 0: 18: 54.

¹⁹ The Lady นาทีที่ 0: 44: 48.

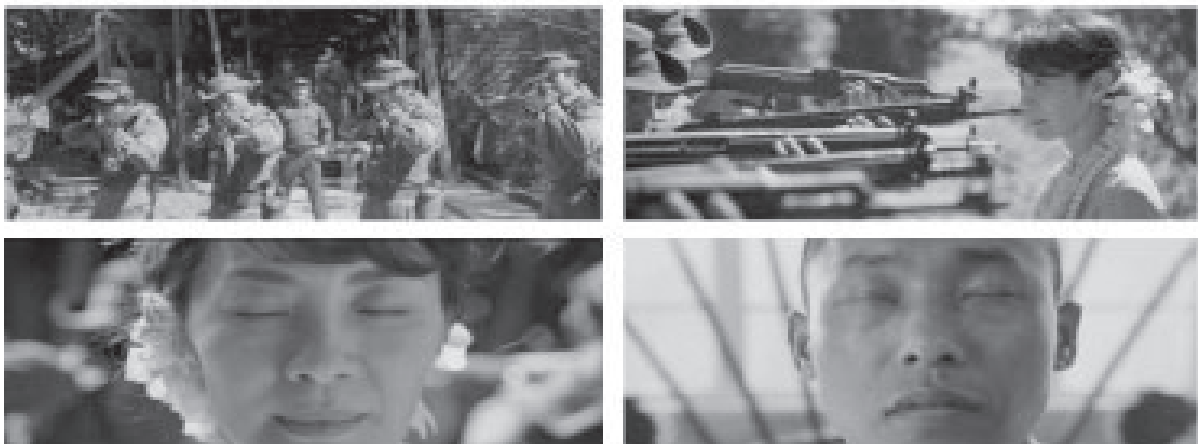
²⁰ The Lady นาทีที่ 0: 51: 00.

ภาพที่ 6 นางออง ซาน ซูจี กับการเดินทางไปพบชนกลุ่มน้อยต่างๆ²¹

5) ความกล้าหาญ (Courage)

ความกล้าหาญของนางออง ซาน ซูจี เป็นสิ่งที่เห็นได้อย่างเด่นชัดและเป็นที่ประทับใจไปทั่วโลก เห็นได้ในช่วงตอนกลางของภาพยนตร์ นางออง ซาน ซูจี เดินหน้าวางแผนทางการเมืองกับสมาชิกพรรคและประชาชนที่ชื่นชอบในตัวเธอ ทำให้รัฐบาลทหารเมียนมาได้เพิ่มแรงกดดันเพื่อบีบบังคับให้เธอยกเลิกความตั้งใจ ในฉากนี้รัฐบาลได้ส่งกำลังทหารพร้อมอาวุธสงครามครบมือมาขัดขวางการประชุม ณ ที่ทำการพรรค ด้วยท่าทีที่คุกคามข่มขู่ นางออง ซาน ห้ามลูกพรรคไม่ให้ขัดขวางทหาร แต่ตัวเธอเองกลับแสดงความกล้าหาญด้วยการเดินเข้าสู่กลุ่มทหารที่กำลังเล็งอาวุธที่ขึ้นลำพร้อมลั่นไกสู่เธอได้ทุกเมื่อ ภาพยนตร์ได้ย้อนรอยเหตุการณ์ตอนที่นายพลอู อองซาน ผู้เป็นบิดาทหารลั่นไกสังหาร ต่างกันที่ผู้เป็นบิดาคือนายพลอู อองซาน รับรู้ถึงชะตากรรมและยื่นหลังตารอรับกระสุนด้วยความกล้าหาญ ส่วนนางออง ซาน ซูจี ผู้เป็นบุตรสาวเดินเข้าหาสถานการณ์ที่เธอมีอาจคาดเดาได้และหลังตารอโชคชะตาในการตัดสินใจชะตากรรม ฉากนี้แสดงให้เห็นว่านางออง ซาน ซูจี เดิมพันด้วยชีวิต²²

ภาพที่ 7 วินาทีแห่งความเป็นความตายของนางออง ซาน ซูจีและนายพลอู อองซาน²³

²¹ The Lady นาที่ที่ 0: 46: 47.

²² The Lady นาที่ที่ 0: 54: 50 - 0: 55: 47.

²³ The Lady นาที่ที่ 0: 55: 48 - 0: 55: 49.

ความกล้าหาญของนางออง ซาน ซูจี เป็นที่ประจักษ์และได้รับการยอมรับจากคนทั่วโลก เห็นได้จากการที่คณะกรรมการโนเบลแห่งประเทศนอร์เวย์ประกาศชื่อของเธอเป็นผู้ได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2534 ซึ่งในขณะนั้นเธอยังถูกกักบริเวณอยู่ภายในบ้านพักของตัวเองอย่างโดดเดี่ยว ถูกตัดขาดจากครอบครัวและโลกภายนอกเป็นปีที่สามท่ามกลางบรรยากาศที่ไม่เป็นมิตร ถูกคุกคาม และอาจเป็นอันตรายถึงแก่ชีวิตได้ทุกเมื่อ ดังจะเห็นได้จากคำแถลงของ ศ.ดร.ไมเคิล อริส ที่กล่าวต่อผู้สื่อข่าวจำนวนมากภายหลังการประกาศรางวัลโนเบลในปีนั้นว่า

“ความสุขและความภาคภูมิใจที่ผมและลูก ๆ มีในวันนี้ ถูกบั่นทอนด้วยความเศร้าที่มีอยู่อย่างต่อเนื่อง ผมไม่แน่ใจว่าเคยมีการมอบรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพให้กับคนที่อยู่ในสถานการณ์โดดเดี่ยวเช่นนี้มาก่อนหรือไม่ รางวัลนี้ถูกมอบให้กับผู้หญิงที่อยู่ในสถานการณ์เช่นนั้น...ผมได้แต่หวังว่าสถานการณ์จะผ่อนคลายลง เมื่อมีคนยอมรับและซาบซึ้งในความกล้าหาญของเธอ²⁴

3.3 การสร้างความหวัง/ความศรัทธาให้กับผู้ตาม (Hope/Faith)

การสร้างความหวัง/ความศรัทธาให้กับผู้ตาม (Hope/Faith) ของผู้นำเชิงจิตวิญญาณ ประกอบด้วย ความอดทน ความมุ่งมั่น การทำในสิ่งที่ต้องทำ ความยืดหยุ่น และการบรรลุเป้าหมาย คุณลักษณะข้อนี้ของนางออง ซาน ซูจี ดูกำลังระหว่างภาวะผู้นำที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติโดยกำเนิด (Born to be a Leader) หรือทฤษฎี Trait Theories ด้วยความเป็นลูกสาวของนายพลอู ออง ซาน ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นวีรบุรุษอิสรภาพของประเทศพม่า ในการเป็นผู้นำการต่อสู้กับประเทศญี่ปุ่นและสหราชอาณาจักรจนได้รับอิสรภาพเป็นรัฐเอกราชหรือเป็นไปตามทฤษฎีผู้นำเชิงจิตวิญญาณ

อย่างไรก็ตามอาจกล่าวได้ว่าคุณลักษณะของผู้นำเชิงจิตวิญญาณของนางออง ซาน ซูจีมีการพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยมีความหวัง ความศรัทธาของประชาชนชาวเมียนมาเป็นการจุดประกายที่สำคัญ ดังจะเห็นได้จากคำพูดของอาจารย์มหาวิทยาลัยอย่างกึ่งที่รวมตัวกันมาพบเธอที่บ้านหลังจากนายพลเนวิน ลาออกจากตำแหน่งประธานพรรคโครงการสังคมนิยมพม่า (The Burma Socialist Programme Party-BSPP) ที่ยึดอำนาจการปกครองประเทศพม่ามานานกว่า 30 ปี ว่า

²⁴ The Lady นาทิที่ 1: 31: 54.

“พวกเราเป็นนักวิชาการมาจากคณะประวัติศาสตร์ เรามีความเชื่อว่าคุณเป็นเพียงคนเดียวที่จะนำเมียนมาเข้าสู่ประชาธิปไตยได้ คุณคือลูกสาวของนายพลออง ซาน ประชาชนจะรวมตัวกันสนับสนุนคุณอย่างแน่นอน พ่อของคุณต่อสู้นำเอกราชมาสู่พม่า นี่คือโอกาสของคุณในการสานต่อสิ่งที่ท่านเริ่มไว้”²⁵

คำพูดนี้แสดงให้เห็นถึงความหวังและความศรัทธาที่นักวิชาการเหล่านี้มีต่อนางออง ซาน ซูจี ตลอดจนการให้ความสำคัญของผู้นำเชิงจิตวิญญาณในการนำพาทิศทางการไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายครั้งแรกที่ได้รับการทาบทามเธอตอบปฏิเสธ แต่ในที่สุดด้วยคุณลักษณะของ “การทำในสิ่งที่ต้องทำ” ของผู้นำเชิงจิตวิญญาณ ทำให้นางออง ซาน ซูจี จากผู้หญิงธรรมดาที่มีชีวิตสุขสงบและไม่เคยมีความคิดว่าจะต้องมาเป็นผู้นำทางการเมืองจำต้องตอบรับ และต้องขึ้นเวทีปราศรัยครั้งแรกต่อหน้าประชาชนชาวเมียนมานับล้านที่ทราบข่าวการมาของเธอด้วยการกระจายข่าวแบบบอกปากต่อปาก อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความศรัทธาที่มีต่อเธออย่างเด่นชัด ดังแสดงในภาพที่ 8

ภาพที่ 8 นางออง ซาน ซูจี ปราศรัยครั้งแรกท่ามกลางประชาชนผู้สนับสนุน²⁶

การปราศรัยครั้งนี้ ได้สร้างความหวั่นไหวให้กับผู้นำรัฐบาลทหารเมียนมาเป็นอย่างมาก นายพลเนวินได้แสดงออกถึงความกังวลต่อท่าทีของสื่อมวลชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่าทีของสื่อต่างประเทศ และแสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้นำเชิงจิตวิญญาณของนางออง ซาน ซูจี อย่างชัดเจน โดยผู้สื่อข่าวต่างประเทศได้รายงานสดภายหลังการปราศรัยของเธอว่า “นางออง ซาน ซูจี บุตรสาวของนายพลอองซาน จากแม่บ้านชาว Oxford ที่มีบุตรชายสองคน บัดนี้ได้กลายเป็นความหวังใหม่ ในอนาคตอันสดใสของพม่าไปแล้ว...”²⁷

สำหรับคุณลักษณะในด้านความอดทน ความมุ่งมั่น การทำในสิ่งที่ต้องทำ ความยืดหยุ่น และการบรรลุเป้าหมายของนางออง ซาน ซูจี แสดงผ่านบทบาทการแสดงในภาพยนตร์ให้เห็นอีกหลายตอน ดังเช่นในส่วนที่มีได้แสดงต่อสาธารณชนแต่เป็นการสื่อสารทางจดหมายถึงสามีหลังจาก

²⁵ The Lady นาทีที่ 0: 30: 08.

²⁶ The Lady นาทีที่ 0: 35: 32.

²⁷ The Lady นาทีที่ 0: 39: 24.

นับตั้งแต่เธอประกาศตัวเป็นเลขาธิการพรรค NLD เป็นเวลาแปดเดือน ซึ่งในห้วงเวลานั้นรัฐบาลทหารเมียนมาได้เพิ่มความรุนแรงและกระทำการอันโหดร้ายต่อประชาชนผู้สนับสนุนการเรียกร้องมากขึ้นตามลำดับ ไม่ว่าจะเป็นการจับตัวประชาชนไปใช้แรงงานในการขนยาเสพติดและอาวุธ แลกขายแดน และการสังหารหมู่ในทุ่งกับระเบิด²⁸ นางออง ซาน ซูจี ได้แสดงถึงคุณลักษณะด้านความอดทนอย่างชัดเจนผ่านข้อความในจดหมายว่า

“คุณคงได้ข่าวแล้ว ทุกวันเกิดเหตุการณ์เลวร้ายที่กระทำโดยอำนาจทางฝ่ายการเมืองที่เปิดเผยอย่างชัดเจนว่าไม่ยอมหยุดทำลายอุดมการณ์ของพ่อ แต่มันเลยที่จะหันกลับแล้ว และเหมือนกับที่พ่อเคยสอนไว้ว่าอย่าหยุดยั้งที่จะเส็งผลเลิศและเตรียมพร้อมที่จะรับสิ่งเลวร้ายที่อาจจะเกิดขึ้น...ฉันจะสู้ต่อค่ะ”²⁹

แนวทางการปฏิบัติของนางออง ซาน ซูจี คือ พุทธศาสนาเพื่อสังคม: Socially Engaged Buddhism³⁰ หรือความเมตตาเชิงรุก : Active Metta หรือการเมืองแห่งความเมตตา: The Politics of Metta³¹ สื่อให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างพุทธศาสนากับมนุษย์และสังคม แนวคิดของนางออง ซาน ซูจี เป็นการให้ความสำคัญกับการบังเกิดร่วมกันของปฏิบัติการทางจิตวิญญาณและการเมือง (The Conjunction of Spiritual and Political Practice)³² ดังนั้น จึงไม่เป็นที่แปลกใจในการที่สังคมโลกจะได้เห็นภาพการออกมาประท้วงรัฐบาลทหารพม่า และการมาให้กำลังใจนางออง ซาน ซูจีของพระภิกษุสงฆ์ชาวเมียนมาจำนวนมากซึ่งเป็นฉากจบของภาพยนตร์เรื่องนี้ และยังเป็นการยืนยันถึงความสำคัญของผู้นำเชิงจิตวิญญาณในการนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย

²⁸ The Lady นาทิตี 1: 01: 15.

²⁹ The Lady นาทิตี 1: 02: 15

³⁰ ดิชนัทฮันท์ (ThichNhatHanh) พระภิกษุณีกายเซนชาวเวียดนามเป็นผู้ใช้คำว่าพุทธศาสนาเพื่อสังคม (Socially Engaged Buddhism) เป็นคนแรก โดยหมายถึงการนำเอาพระพุทธศาสนาเข้าไปใช้ (engage) กับการแก้ปัญหาสังคมโลกยุคใหม่บนฐานของการมีสติระลึกรู้ถึงสิ่งที่กำลังดำเนินไปภายในตนและในโลก

³¹ Stephen McCarthy, “The Buddhist Political Rhetoric of Aung San Suu Kyi” Contemporary Buddhism, Vol. 5, No. 2, (2004): 67-74.

³² Christopher S. Queen, “Introduction: The Shapes and Sources of Engaged Buddhism”, Engaged Buddhism: Buddhist Liberation Movements in Asia, Edited by Christopher S. Queen and Sallie B. King (Albany: State University of New York Press, 1996), p. 5.

ภาพที่ 9 การมาให้กำลังใจนางออง ซาน ซูจีของพระภิกษุสงฆ์ชาวเมียนมา³³

4. สรุปผลการศึกษาจากภาพยนตร์ เรื่อง The Lady

ภาพยนตร์เรื่อง The Lady แสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะความเป็นผู้นำเชิงจิตวิญญาณของนางออง ซาน ซูจี ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์ 2) การมุ่งประโยชน์เพื่อผู้อื่น อันประกอบด้วย (1) การให้อภัย (2) ความเมตตา (3) การยึดหลักความถูกต้องดีงาม (4) ความเห็นอกเห็นใจ/ความกรุณา (5) ความซื่อสัตย์สุจริต (6) ความอดทนอดกลั้น (7) ความกล้าหาญ (8) ความน่าเชื่อถือน่าวางใจ และ (9) ความนอบน้อม และ 3) การสร้างความหวังความศรัทธาให้กับผู้ตามอย่างครบถ้วน และยังแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของผู้นำเชิงจิตวิญญาณในการนำพองค์การไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย อาจกล่าวได้ว่าเธอเป็นผู้นำเชิงจิตวิญญาณที่แท้จริงในโลกยุคปัจจุบันคนหนึ่ง ถึงแม้ว่าภาพยนตร์เรื่องนี้จะออกฉายตั้งแต่ปี พ.ศ.2554 แต่เรื่องราวที่น่าเสนอยังถือได้ว่ามีคุณค่าในการศึกษา การจะได้มาซึ่งประชาธิปไตยไม่ใช่เรื่องง่ายในทางปฏิบัติ ภาวะผู้นำหรือบทบาทของนางออง ซาน ซูจี อาจมีข้อสงสัยหรือเคลือบแคลงบ้างในสถานการณ์ปัจจุบัน แต่ความเสียสละตัวเองเพื่อประเทศชาติ และการเลือกประเทศชาติมากกว่าครอบครัวของเธอก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าเป็นส่วนสำคัญในการนำมาซึ่งสันติภาพและประชาธิปไตยสู่สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา

ภาพที่ 10 ฉากจบของภาพยนตร์

³³ The Lady นาทีที่ 2: 04: 28 - 2: 06: 03.

บรรณานุกรม

ข่าวทั่วไป. **ประวัติ ออง ซาน ซูจี กับ 12 เรื่องน่ารู้ของดอกไม้เหล็กแห่งเมียนมา**, [ออนไลน์ แหล่งที่มา: <http://hilight.kapook.com/view/129056> [8 ม.ค. 2559].

องอาจ สิงห์ลำพอง. “การอภิปรายความการสื่อสารทางการเมืองจากภาพยนตร์อิงประวัติศาสตร์ไทย เรื่องตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช”. **วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิต**. ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2556) : 15-18.

Aung San Suu Kyi and Alan Clements. **The Voice of Hope**. New York: Seven Stories, 1997.

Christopher S. Queen. “Introduction: The Shapes and Sources of Engaged Buddhism” **Engaged Buddhism: Buddhist Liberation Movements in Asia**. Edited by Christopher S. Queen and Sallie B. King. Albany: State University of New York Press, 1996.

Laura Kittel. “Healing heart and mind: the pursuit of human rights in Engaged Buddhism as exemplified by Aung San Suu Kyi and the Dalai Lama”, **The International Journal of Human Rights**, 15:6 (2011): 916.

Louis W. Fry. “Toward a theory of spiritual leadership”, **The Leadership Quarterly** 14 (Central Texas: Tarleton State University, 2003): 695.

Louis W. Fry & Laura L. Matherly. “**Spiritual Leadership and Organizational Performance: An Exploratory Study**”. Central Texas: Tarleton State University, 2003. (Mimeographed).

Stephen McCarthy. “The Buddhist Political Rhetoric of Aung San Suu Kyi” **Contemporary Buddhism**, Vol. 5, No. 2, 2004: 73.

Movie :

Luc Besson. (Director). “**The Lady**”. France, UK : EuropaCorp, Left Bank Pictures and France 2 Cinema., 2011 (Movie-CD).